

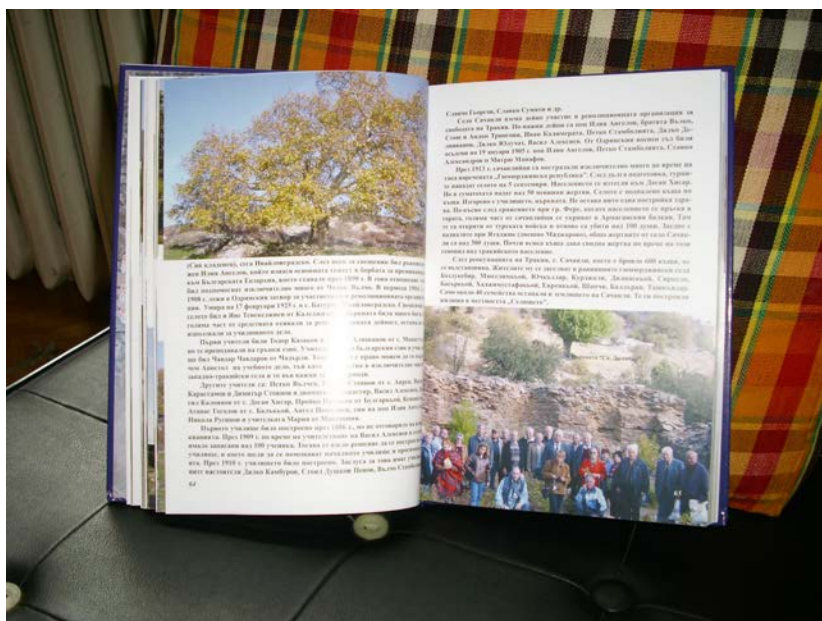
Стоян Райчевски представя книгата за тракийските бежанци на Димитър Шалапатов

Регионалният исторически музей „Стою Шишков“ в Смолян организира среща с Димитър Шалапатов, автор на изследването „Българските християнски селища в Западна /Беломорска/ Тракия“. Книгата ще бъде представена от познатия на публиката Стоян Райчевски, историк и етнолог, изследовател и общественик, публицист, автор на книги и политик, на 15 октомври от 17,30 часа в изложбената зала на музея като една от проявите, посветени на 101-та годишнина от Балканската война и Празника на община Смолян. В есенните дни на октомври, когато отново отбелязваме поредната годишнина от Освободителната за Родопите Балканска война, изданието ни връща към темата за тракийските българи, за които военните години са епизод от драматичната им съдба.

Авторът Димитър Шалапатов е член на централното ръководство на Съюза на тракийските дружества в България. Роден е в хасковското село Малки Воден през 1954 година. Бил е председател на тракийското дружество „Г. Сапунаров“ в Хасково. Книгата му „Българските християнски селища в Западна /Беломорска/ Тракия“ се появява като резултат от продължителна изследователска работа. Изданието е посветено на паметта на сестра му Павлина. Експрезидателят на Съюза на тракийските дружества в България Костадин Карамитрев я характеризира като „тъжна, увлекателна, съвременна книга за родовите корени, в която прокарват кълнове надежда“. В нея са обобщени разкази и спомени на много знайни и незнайни българи-тракийци, впечатленията, наблюденията и издирванията по време на десетките пътувания из безвъзвратно изгубеното за пет поколения тракийци Отечество.

Интересът на Димитър Шалапатов към трагичната съдба на тракийските българи е провокиран на първо място от тракийските корени на автора. По бащина линия родът му е от Западна Тракия – Домуздере и Доган Хисар

/родното място и на Капитан Петко войвода/, по майчина – от Източна Тракия и Мала Азия – Синекли и Сюитя. По време на Гюмюрджинската автономна република през 1913 година населението на Домуздере се разпиляло като една част избягала в България, а друга се

укрила в горите. Имало много жертви. Една от тях е прабабата на автора - Комня, изгорена от турците край село Лъджакьой, където тя и съпругът ѝ Бойчо отишли да търсят лек за болестта ѝ. По време на заточението на остров Крит през 1923 година от гръцката власт доганхисарци дали многобройни жертви, между които пращадото на автора Тодор и 16-годишния му чичо Комньо.

Повече от 80 години е прекъснатата връзката на прогонените тракийски фамилии с родните им места в Македония и Тракия, което довежда до сериозни празнини в родовата памет на младите поколения. А техните прадеди са строили български църкви, параклиси и училища и са отстоявали своето българско самосъзнание в оспорвани борби и противопоставяния срещу опитите да бъдат асимилирани. Във всички родове се предават драматичните семейни истории за изтезания, издевателства, жестоки убийства, арести, грабежи, изнасилвания, интернирания, разорения, преследвания и мъчения на българското население. Загивали цели семейства, не били пощадени нито жените, нито децата. През 1913 година 20 000 български бежанци са подкарани от турския аскер и башибозук към техния гибелен път. Именно за прогонените от Гърция през 1920-25, 1944, 1949 година гръцките власти не разрешават издаването на визи. Шалапатов се надява книгата му да даде отговори на много въпроси, които вълнуват потомците и всички читатели, които търсят информация за земите, останали извън пределите на България. Ст.н.с.-д-р Божидар Димитров я нарича „исторически пътеводител“ за един от най-трагичните, но и най-непознати периоди от историята на България. Събраният изследователски материал дава широка представа за бита, обичаите, преживяванията, топонимията. Особено ценни са картите на шестте области с българските и настоящите имена на селищата.

„Тракийските българи изстрадаха най-жестоките епизоди от бежанските трагедии и етническо прочистване в Европа в началото на миналия век, резултат от чудовищен, провеждан систематически и продължително и от не един извършител геноцид над тях. За съжаление тези епизоди продължават да бъдат непознати и неоченени не само в Европа, но и в България. За да не бъдат завинаги оставени в историята тези процеси, ние не трябва да забравяме и да покриваме с давност извършените спрямо народа ни злодеяния.“ – пише в отзива си за книгата д-р Димитров.

В показалеца на изданието са записани 238 селища, предмет на краеведския интерес на автора. Фокусът е насочен към 65 от бежанските селища, но е трябвало да бъдат посетени всички, които са описани. Установява се точното местонахождение на над 100 селища – по-точно това, което е останало от тях. Особено трудно е да бъдат намерени тези села, които вече не съществуват като Атъкой, Тахтаджик, Пишманкьой, Сачанли, Фатиряка, Кърчифлик. Издирват се основите на къщи, църкви, гробища на заличените вече села. Преоткриват се такива емблематични за тракийци места като Пеюв скок, Контила, Исоката църква, Каршищната махала, Чукуртарла, Къс кая, Ищикляра, Тъпаня и други. Не е лесно да се установи и къде са се заселили тракийските българи след злокобните събития през 1913 година, както и изселените се българи от Мала Азия през 1914 година. За да бъдат открити, описани и фотографирани параклиси, църкви, местности, реки и други топоними, свързани с предмета на изследването, се налагат по няколко посещения в едно и също населено място. Авторът бил посрещан от гостоприемни хора, завързал добри запознанства и приятелства. В тези райони обаче продължава да съществува фина репресия, усеща се страхът на хората да афишират българските си корени. Темата за геноцида не е разработена, тъй като не е сред целите на книгата. Но изводът на автора е категоричен – сега в Западна Тракия живеят в по-голямата си част погърчени в различни периоди от историята ни българи.

Структурирани са отделни глави за някогашните турски околии Гюмюрджина, Димотика, Суфлу, Дедеагач, Ксанти и окръг Караагач след 1915 година. Във всяка от тях акцентът е поставен върху българските екзархистки села – тези, които са били под лоното на Българската православна църква. Описани са българските патриаршистки села, които са към Гръцката патриаршия. Над 40 села преминали в лоното на гърцизма поради силен икономически и духовен натиск. На смесен българо-гръцки се изразяват жителите в доста патриаршески български села. Посочва и т. нар. парAPANКОВСКИ села, за които е характерно ранно погърчване на населението, още в началото на 19-и век. Най-много погърчени села има в Димотишко заради силната църковна власт, защото там е било седалището на митрополията. Това е българско население, изгубило

българския си говор, при което старите знаят още родния си език, но младите говорят само недодялан гръцки, примесен с български. Истинските гръци отличават погръчените или гръчещите се българи с презрителното название парпанко, в смисъл на парвеню, който се прави на такъв, какъвто не е, който се големи. „Парапанковски“ говорят всички одрински „гръци“, което доказва българския им произход. Възраждането за българите от Одринския край продължава до 1912 година.

Специална глава е посветена на огагаузените българи /говорещи турски, но изповядващи християнска религия. /Това не са гагаузите - кумани, за които се знае от историята, че се заселват около Варна, а българи, живели в турска среда. Огагаузените български села заемат равната област около Одрин. Най-старите заселници още преди 16-ти век възприели турския език, попаднали в турско обкръжение, а следващите поколения свободно си служели с него. Те са християни и винаги са се считали за българи. Интересното за тях, е че в историята има данни, как свещеници навремето са изнасяли проповеди в църквите по родните им места на турски език, тъй като са владеели слабо български, това са т.нар. попове караманлии от Мала Азия.

Уточнени са старото и новото име на всяко село и неговото местонахождение, придружени от карта, историята на възникването му, дава се характеристика на населението. Включени са данни за поминъка, за революционните борби, а за някои и най-ярките моменти от селищната им история. Описани са възможно по-подробно църквите, параклисите, светите места. Книгата е богато илюстрирана с 300 съвременни снимки. В повествованието авторът се позовава и на други източници като „Разорението на тракийските българи” от проф. Любомир Милетич, трудовете на изследователи като Анастас Разбойников, Христо Караманджуков, Тодор Браянов, Георги Сапунаров, д-р Кирил Бакърджиев, архива на Георги Попаянов, Симеон Лазаров и други. Изданието безспорно показва нови неща, които биха заинтригували тези, които тепърва преоткриват миналото на рода си.

РИМ Смолян